

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ THANH TÂM

**NHỮNG KHÓ KHĂN CỦA HỌC SINH MIỀN NÚI
KHI TIẾP CẬN TÁC PHẨM VỢ NHẬT CỦA KIM LÂN
VÀ BIỆN PHÁP KHẮC PHỤC ĐỂ NÂNG CAO
CHẤT LƯỢNG DẠY HỌC**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Thái Nguyên - 2013

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ THANH TÂM

**NHỮNG KHÓ KHĂN CỦA HỌC SINH MIỀN NÚI
KHI TIẾP CẬN TÁC PHẨM VỢ NHẶT CỦA KIM LÂN
VÀ BIỆN PHÁP KHẮC PHỤC ĐỂ NÂNG CAO
CHẤT LƯỢNG DẠY HỌC**

CHUYÊN NGÀNH: LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC VĂN - TIẾNG VIỆT
MÃ SỐ: 60.14.01.11

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Nguyễn Gia Cầu

Thái Nguyên - 2013

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của tôi. Các nội dung nêu trong luận văn là kết quả làm việc của tôi và chưa được công bố trong bất cứ một công trình nào khác./.

Thái Nguyên, tháng 08 năm 2013

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Thanh Tâm

**XÁC NHẬN CỦA
NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC**

**XÁC NHẬN CỦA
CHỦ NHIỆM KHOA NGỮ VĂN**

TS. Cao Thị Hảo

LỜI CẢM ƠN

Trước tiên em xin bày tỏ lòng kính trọng và biết ơn sâu sắc đến PGS.TS. Nguyễn Gia Cầu - người thầy hướng dẫn luận văn của em. Thầy đã tạo mọi điều kiện động viên và giúp đỡ em trong suốt quá trình thực hiện và hoàn thành luận văn này.

Em cũng xin chân thành cảm ơn Khoa Ngữ văn; Khoa Sau Đại học - Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã tạo điều kiện cho em có một môi trường học tập và nghiên cứu thuận lợi để em hoàn thành tốt luận văn của mình.

Em xin chân thành cảm ơn các Giáo sư, Phó Giáo sư, Tiến sĩ đã tham gia giảng dạy tận tình lớp Cao học Lý luận và Phương pháp dạy học Văn - Tiếng Việt K19 - ĐHSP Thái Nguyên.

Xin chân thành cảm ơn các bạn đồng nghiệp, các bạn bè, người thân đã ủng hộ và tạo điều kiện giúp đỡ tôi trong quá trình thực hiện luận văn. Trong điều kiện hạn hẹp về thời gian và khả năng có hạn, luận văn này không tránh khỏi những thiếu sót nhất định. Rất mong nhận được những ý kiến đóng góp của Quý thầy, cô và các bạn đồng nghiệp.

Trân trọng cảm ơn !

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2013

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Thanh Tâm

MỤC LỤC

	Trang
Trang phụ bìa	
Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
Danh mục các ký hiệu, chữ viết tắt.....	iv
MỞ ĐẦU.....	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề nghiên cứu	3
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	7
4. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu	7
5. Phương pháp nghiên cứu.....	8
6. Đóng góp của luận văn.....	8
7. Cấu trúc luận văn	9
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ CƠ SỞ THỰC TIỄN CỦA ĐỀ TÀI... 10	
1.1. Cơ sở lý luận.....	10
1.1.1. Học sinh miền núi và năng lực cảm thụ văn học của học sinh miền núi .	10
1.1.2. Lý thuyết tiếp nhận văn học	14
1.1.3. Kim Lân và truyện ngắn “Vợ nhặt”	19
1.2. Cơ sở thực tiễn.....	31
1.2.1. Mục đích khảo sát	31
1.2.2. Nội dung khảo sát	31
1.2.3. Địa bàn, thời gian khảo sát.....	31
1.2.4. Phương pháp khảo sát	31
1.2.5. Kết quả khảo sát.....	32
Chương 2. MỘT SỐ BIỆN PHÁP KHẮC PHỤC KHÓ KHĂN NHẪM NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG DẠY HỌC CHO HỌC SINH MIỀN NÚI KHI TIẾP CẬN TÁC PHẨM <i>VỢ NHẶT</i>.....	42
2.1. Thăm dò khả năng tiếp nhận của học sinh trước khi dạy học tác phẩm.	45

2.2. Hướng dẫn học sinh miền núi đọc - hiểu tác phẩm <i>Vợ nhặt</i> theo đặc trưng thi pháp thể loại.....	46
2.3. Trang bị kiến thức lịch sử - văn hóa cho học sinh miền núi.....	55
2.3.1. Nỗi đau lịch sử - Nạn đói năm Ất Dậu 1945.....	56
2.3.2. Hiện thực cuộc sống của những con người trước cách mạng được phản ánh trong văn học (bối cảnh rộng): những con người cơ cực, nghèo đói, lầm than, không tác đất cắm dùi...nhưng giàu tinh thần lạc quan, nghị lực sống.....	57
2.4. Bồi dưỡng cảm xúc thẩm mỹ cho học sinh khi dạy học tác phẩm <i>Vợ nhặt</i> ...	61
2.4.1. Đọc.....	61
2.4.2. Bình luận.....	63
2.4.3. Trao đổi thảo luận.....	69
Chương 3. THIẾT KẾ THỂ NGHIỆM.....	71
3.1. Thiết kế giáo án.....	71
3.1.1. Kết quả cần đạt.....	71
3.1.2. Chuẩn bị của thầy và trò.....	71
3.1.3. Thiết kế dạy học.....	72
3.2. Giải thích ý đồ Thiết kế giáo án.....	73
3.3. Hướng dẫn thực hiện giáo án.....	73
3.3.1. Ổn định tổ chức.....	73
3.3.2. Kiểm tra bài cũ.....	73
3.3.3. Bài mới.....	73
3.3.4. Củng cố - dặn dò:.....	87
3.4. Đánh giá kết quả thể nghiệm.....	88
KẾT LUẬN.....	89
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	91

DANH MỤC CÁC KÝ HIỆU, CHỮ VIẾT TẮT

THPT : Trung học phổ thông

THCS : Trung học cơ sở

GV : Giáo viên

HS : Học sinh

SGK : Sách giáo khoa

SGV : Sách giáo viên

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Nhắc đến các tên tuổi tiêu biểu của văn xuôi Việt Nam hiện đại không thể không nhắc tới Kim Lân, một cây bút truyện ngắn vững vàng. Ông đã viết về cuộc sống và con người ở nông thôn bằng tình cảm, tâm hồn của một người vốn là con đẻ của đồng ruộng. Trong cả hai giai đoạn sáng tác, tuy viết không nhiều nhưng giai đoạn nào Kim Lân cũng có những tác phẩm hay. Sự nghiệp văn học của nhà văn Kim Lân tuy không đồ sộ nhưng lại rất đặc sắc và khó trộn lẫn. Một số truyện ngắn của ông được xếp vào hàng “kinh điển” trong văn xuôi Việt Nam thế kỷ XX. Nhiều nhà nghiên cứu đã nhận xét: *“Chỉ với ba truyện “Vợ nhặt”, “Làng”, “Con chó xấu xí”, Kim Lân đã có thể ngang hàng ngòi vào chiếu trên trong làng văn Việt Nam”*. Tuy học vấn theo kiểu trường lớp của ông không nhiều nhưng tài năng văn học thiên phú của ông đã được khẳng định. Trên nửa thế kỷ đã trôi qua, truyện ngắn Kim Lân vẫn được giảng dạy trong nhà trường và chọn làm đề thi văn của nhiều kì thi Đại học, Cao đẳng trong cả nước. Ông là mẫu nhà văn *“quý hồ tinh bất quý hồ đa”*, viết kỹ lưỡng, viết từ gan ruột, không chấp nhận sự nhạt nhẽo, sự giả tạo trong văn học.

Là một trong những truyện ngắn xuất sắc của văn học Việt Nam hiện đại, *“Vợ nhặt”* đã được lựa chọn vào chương trình giảng dạy lớp 12 trường THPT, được đông đảo bạn đọc yêu mến bởi cốt truyện hấp dẫn, ngôn ngữ giản dị, tự nhiên và bởi tác phẩm có sự kết tinh nhiều giá trị: giá trị hiện thực, giá trị nghệ thuật và trên hết là giá trị nhân đạo sâu sắc. Những giá trị đó khi được hiểu và cảm đúng mức sẽ tác động tích cực tới tâm hồn học sinh, giúp các em có thể giới quan, nhân sinh quan trong sáng, tích cực. Song trong thực tế, những giá trị cao đẹp đó đã được những bạn đọc học sinh tiếp nhận như thế nào? Liệu những cái hay, cái đẹp, cái tài của nhà văn và tác phẩm đã được cảm và hiểu đúng mức?

1.2. Môn văn có vị trí và ý nghĩa vô cùng quan trọng đối với nền giáo dục đào tạo của bất kì quốc gia nào. Mục đích của giảng dạy văn học trong nhà trường là giúp học sinh cảm thụ được đầy đủ nhất mọi giá trị tư tưởng và nghệ thuật trong hình tượng văn học của tác phẩm, từ đó giáo dục cho các em về nhận thức, về tư tưởng, tình cảm, đạo đức, thẩm mỹ và cả về tư duy ngôn ngữ.

Trong học văn, con đường tiếp cận tác phẩm văn chương có ý nghĩa rất quan trọng. Nó giúp người học đến gần với những giá trị chân, thiện, mỹ mà văn chương mang lại. Ngoài cung cấp tri thức, văn chương còn mang đến cho con người những bài học giá trị nhân sinh cao đẹp, điều này có ý nghĩa quan trọng, tích cực với mọi lứa tuổi, nhất là với lứa tuổi học trò, lứa tuổi đang trong giai đoạn hình thành và phát triển nhân cách. Tuy nhiên, thực tế cho thấy học sinh còn khá nhiều lúng túng khi học và cảm thụ tác phẩm văn chương. Đặc biệt là những học sinh miền núi, học sinh dân tộc thiểu số.

Khả năng cảm thụ tiếp nhận văn học của học sinh miền núi có nhiều điểm khác biệt so với học sinh miền xuôi. Do hoàn cảnh sống, điều kiện sống mà các em có những nét tâm lý, tính cách riêng biệt, đặc thù. Điều này ảnh hưởng không nhỏ đến khả năng cảm thụ văn chương của các em. Điểm dễ nhận thấy là năng lực tiếp nhận văn chương của các em còn nhiều hạn chế: còn bộc trực, giản đơn, cách nghĩ, cách cảm chưa thấu đáo, sâu sắc...

Thực tế cho thấy việc tiếp cận tác phẩm văn học ở học sinh, đặc biệt là học sinh miền núi còn gặp nhiều khó khăn, thách thức... Những khó khăn trên con đường tiếp cận tác phẩm của học sinh một mặt do chính tác phẩm tạo ra, mặt khác lại bắt nguồn từ chính bản thân người tiếp cận. Do đó việc tìm hiểu, phát hiện những khó khăn của học sinh miền núi trong quá trình tiếp cận tác phẩm *Vợ nhặt* của Kim Lân - một tác phẩm giàu giá trị, để từ đó đưa ra những biện pháp nâng cao chất lượng dạy và học là một việc làm rất thiết thực và giàu ý nghĩa.

1.3. Là người rất trân trọng và quý mến tài năng của nhà văn Kim Lân cũng như những giá trị cao đẹp mà truyện ngắn *Vợ nhặt* mang đến, người viết

muốn thông qua luận văn, góp phần nhỏ bé vào việc truyền thụ những giá trị giàu nhân văn đến cho các em học sinh miền núi, giúp các em có cái nhìn sâu sắc, toàn diện về tác phẩm, đồng thời giúp các em hiểu về giá trị nhân đạo của tác phẩm, từ đó tự rút ra cho mình bài học về lẽ sống, niềm tin vào cuộc đời - điều đang dần mai một trong xã hội hiện đại.

Xuất phát từ những lý do trên, chúng tôi chọn đề tài nghiên cứu **“*Những khó khăn của học sinh miền núi khi tiếp cận tác phẩm Vợ nhặt của Kim Lân và biện pháp khắc phục để nâng cao chất lượng dạy học*”**. Với đề tài này, chúng tôi mong muốn qua thực tế khảo sát thực trạng tìm ra được những biện pháp tốt nhất để nâng cao chất lượng dạy học, đó thực sự là những biện pháp phù hợp nhất với đối tượng học sinh miền núi.

2. Lịch sử vấn đề nghiên cứu

2.1. Về truyện ngắn *Vợ nhặt*

Vợ nhặt được Kim Lân viết với sự xúc động mãnh liệt từ nạn đói khủng khiếp của dân tộc năm 1945- nạn đói đã cướp đi mất một phần mười dân số ít ỏi của Việt Nam bấy giờ. Tác phẩm được đánh giá *“là một trong những tác phẩm xuất sắc nhất của văn học Việt Nam hiện đại”*(Nguyễn Đăng Mạnh). Từ khi ra đời đến nay thiên truyện đã nhận được sự yêu mến, đón nhận nồng nhiệt từ phía người đọc. Rất nhiều các bài viết, chuyên luận, luận văn... đã lấy truyện ngắn đặc sắc này làm đối tượng nghiên cứu, tiêu biểu có thể kể đến:

Trước hết là những bài phân tích, bình giảng về truyện ngắn *Vợ nhặt* với tư cách là một tác phẩm được chọn giảng trong nhà trường ở chương trình lớp 12 :

- Bài phân tích tác phẩm *Vợ nhặt* trong *“Đề học tốt văn 12”*
- Bài viết *“Sự sống đối mặt với cái chết”* của Nguyễn Thị Thanh Cảnh trong *“Tiếng nói tri âm”* – tập 1.
- Bài viết *“Bóng tối và ánh sáng trong câu chuyện nhặt vợ”* của Trần Đồng Minh trong *“Tiếng nói tri âm”* – tập 1.